Tremtinys

Nr. 48 (1070)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS * 2013 m. gruodžio 27 d. *

Sigitas Tamkevičius SJ – Laisvės premijos laureatas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga nuoširdžiai sveikina arkivyskupą metropolitą Sigitą Tamkevičių, apdovanotą garbinga 2013 metų Laisvės premija.

Seimas, vadovaudamasis Laisvės premijos įstatymu ir Laisvės premijų komisijos sprendimu, nutarė 2013 metų Laisvės premiją paskirti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ leidėjui ir redaktoriui, Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto nariui, buvusiam politiniam kaliniui, Kauno arkivyskupui metropolitui S.Tamkevičiui SJ – trečiajam Laisvės premijos laureatui.

Arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius

2013 metų Laisvės premijos laureatas S. Tamkevičius gimė 1938 metų lapkričio 7 dieną Gudonių kaime, Lazdijų rajone, ūkininkų šeimoje, kurioje augo jauniausias iš keturių brolių. Mokėsi Krikštonių mokykloje, 1955 metais baigė Seirijų vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. 1957–1960 metais buvo pašauktas atlikti tarnybą sovietų armijoje. 1962 metų balandžio 18 dieną Telšių vyskupo Petro Maželio įšventintas kunigu.

Kunigystės pradžioje paskirtas vikaru į Alytų. 1962–1975 metais buvo kilnojamas iš vienos parapijos į kitą: dirbo vikaru Lazdijuose, Kudirkos Naumiestyje, Prienuose, Vilkaviškyje, Simne. 1968 metais kunigas S.Tamkevičius įstojo į Jėzuitų ordiną (*Societas Iesu*).

1969 metais perkeltas į Vilkaviškio parapiją vikaro pareigoms, kunigas Sigitas Tamkevičius drauge su kitais uoliais kunigais parengė peticiją sovietų valdžiai, kurioje reikalavo, kad būtų panaikintas į Kauno kunigų seminariją priimamų studentų limitas. Drauge su bendražygiu kunigu Juozu Zdebskiu per dvi advento savaites surinko per 60 Vilkaviškio vyskupijos parapijų kunigų parašų. Už šį „nusikaltimą“ kunigas S.Tamkevičius kelis kartus buvo tardomas KGB būstinėje Vilniuje, jam ir kunigui Juozui Zdebskiui metams uždrausta eiti kunigo pareigas. Teko įsidarbinti darbininku Vilkaviškio metalo dirbinių gamykloje, vėliau kartu su kunigu Juozu Zdebskiu dirbo Prienų melioracijoje. Baigiantis 1969 metams buvo paskirtas vikaru Simno parapijoje.

1971 metų gruodį S.Tamkevičiaus ir kitų aktyvių kunigų dėka buvo parengtas Tikinčiųjų memorandumas, skirtas komunistų partijos generaliniam sekretoriui Leonidui Brežnevui. Dokumente aprašyti reikšmingiausi to meto Bažnyčios persekiojimo faktai: vyskupų Julijono Steponavičiaus ir Vincento Sladkevičiaus tremtis, kunigų J. Zdebskio ir P. Bubnio įkalinimas, Kunigų seminarijos veiklos varžymas ir tikinčiųjų persekiojimo faktai. Šį memorandumą per trumpą laiką pasirašė 17 tūkstančių Lietuvos tikinčiųjų.

Tokiomis sąlygomis buvo brandinama 1972 metų kovą Simno miestelyje pasirodžiusio pogrindinio leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ (toliau – „Kronika“) leidybos idėja. „Kronikos“ pagrindinis sumanytojas, 11 metų leidėjas bei redaktorius iki pat suėmimo ir įkalinimo 1983 metais, buvo Simno parapijos vikaras 1972–1975 metais, Kybartų parapijos klebonas 1975–1983 metais Sigitas Tamkevičius.

1972–1983 metais vadovaujami kunigo Sigito Tamkevičiaus „Kronikos“ leidėjai ir bendradarbiai sugebėjo parengti ir išleisti 51 „Kronikos“ numerį.

(*keliama į 2 psl.*)

Laimingų Naujųjų 2014 metų

Sveikiname Laisvės kovų dalyvius, buvusius politinius kalinius ir tremtinius Naujųjų metų proga, linkime stiprios sveikatos jums ir šeimos nariams, visokeriopos sėkmės kasdieniams darbams, Vilties, Tikėjimo ir Meilės kiekvieniems namams.

LPKTS valdyba,
„Tremtinio“
redakcija

Apie dvasininko pilietiškumą

Laisvė – pirmasis ir tikrasis žmogaus ir visos tautos gerovės ir laimės šaltinis. Dėl noro apriboti ar visiškai atimti laisvę kildavo ir tebekyla karai, ginčai ir nesutarimai. Viena didžiausių bausmių žmogui yra laisvės atėmimas, nes ją prarasdamas, asmuo tarsi netenka ir savo galių, savojo „aš“. Netekęs laisvės, žmogus netenka galimybės augti ir tobulėti. Be tautos vardo žeminimo, vergija dar ir menkina jos valią ir dvasią. Lietuvių tautos laisvė išpirkta ir *de facto* kuriama tauriausių Lietuvos vaikų kančiomis, skausmu ir gyvybėmis.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Klaipėdos rajono filialas paminėjo „Tremtinio“ klubo įkūrimo 25-metį. 1988 metų rudenį, įsibėgėjus Lietuvos Sąjūdžiui, nukentėję nuo sovietinio režimo asmenys taipogi buvo pasirengę susivienyti ir viešai kalbėti apie 50 metų savyje tramdomą skausmą ir netikrumą dėl ateities. Jį reikėjo ne tik viešai išsakyti, bet ir apmąstyti jo prasmę esamo laikotarpio požiūriu. Ypač jaunesniajai kartai būtina buvo suvokti, kad skausmas dažnai yra mažesnis išbandymas nei jo prasmės nesuvokimas.

Sužinoję, kad prieš kelis mėnesius Gargždų parapijoje pradėjęs klebonauti kunigas Jonas Paulauskas gimęs tremtyje, nutarėme jam pasiūlyti tapti kuriamo klubo nariu.

(*keliama į 2 psl.*)

Kaip šiandien atmenu...

Ona LEŠINSKYTĖ-ŠVEDIENĖ – buvusi ryšininkė, kovotoja už Lietuvos laisvę, partizanė Akacija. Toks slapyvardis anuomet suteiktas išskirtinio grožio lietuvaitei. Šią savaitę 90 metų sukaktį minėjusios moters prisiminimuose iškyla daug įspūdingų vaizdinių, o atmintyje išlikę gyvenimo momentai jau sugulė ne vienos knygos puslapiuose. Antai ponia Ona ant stalo dėlioja knygas, kuriose – įstabi jos gyvenimo istorija. „Laisvės kovų archyvas“, „Aukštaitijos ir Žemaitijos partizanų prisiminimai“, „Vorkutos politinių kalinių atsiminimai“ – tai tik dalis knygų, kuriose atsispindi tauragiškės gyvenimo patirtis, juodu ant balto išdėstyti faktai ir atsiminimai. Prezidentas Valdas Adamkus už nuopelnus Lietuvai Oną Lešinskytę-Švedienę apdovanojo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

Gyvenimas keičiasi

Moteris neretai namie dailyraščiu dėlioja mintis, sako – tai palikimas ateinančioms kartoms. Išsaugojusi gausybę nuotraukų, tapusi keleto filmų heroje, nesureikšmina, kad jos nuotraukos publikuojamos knygų viršeliuose. Mačiusi vargo, tragiškai netekusi artimiausių žmonių, žvaliai ir iškalbingai dalijosi savo prisiminimais.

Ilgaamžės gyvenimo istorija įgauna dar daugiau naujų atspalvių, kai viską išgirsti iš jos pačios. Tauragiškė pasakojo kone kas vakarą prisimenanti savo gyvenimo istoriją, viską nuo pradžios, nuo mažų dienų. Puiki atmintis, vidinė energija ir optimizmas – kasdieniai moters palydovai. Iš senų nuotraukų žvelgia lietuvaitė ilgomis kasomis.

– Esu paprasta kaimo mergaitė, kilusi iš valstiečių, – kukliai tarstelėjo Ona.

(*keliama į 2 psl.*)

Sigitas Tamkevičius SJ – Laisvės premijos laureatas

(*atkelta iš 1 psl.*)

1978 metų lapkričio 13 dieną penki kunigai iš Lietuvos: Sigitas Tamkevičius, Vincas Vėlavičius, Alfonsas Svarinskas, Juozas Zdebskis ir Jonas Kauneckas, Maskvoje, Krikščioniškojo komiteto sekretoriaus Viktoro Kapitančiuko bute įvykusioje „spaudos konferencijoje“, dalyvaujant penkiems užsienio žurnalistams, paskelbė apie Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto įkūrimą ir jo tikslus. Per trumpą laiką Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto nariai parengė ir išplatino daugiau nei 20 dokumentų. Iš valdžios negavo nė vieno atsakymo. Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto dokumentai buvo skelbiami leidžiamuose „Kronikos“ numeriuose.

Aktyvi Kybartų klebono veikla neliko nepastebėta. 1979 metų rugpjūčio 29 dieną kunigas S.Tamkevičius buvo iškviestas į respublikinę prokuratūrą, jam oficialiai buvo perskaitytas įspėjimas, kad jeigu ir toliau tęs antisovietinę veiklą, jam gresia bausmė pagal LTSR Baudžiamojo kodekso 68 straipsnį.

Kunigas S.Tamkevičius buvo suimtas 1983 metų gegužės 6 dieną Alfonso Svarinsko teismo metu. 23 tomų baudžiamojoje byloje kaltintas antisovietine propaganda ir agitacija, kad 1978–1983 metais „šmeižė tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką, ragino prieš ją kovoti, žemino TSRS tarptautinį prestižą“, kad „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto vardu paruoštuose ir išplatintuose dokumentuose pateikdavo iškraipytus faktus, šmeižikiškus prasimanymus…“, „ragino pažeisti tarybinius įstatymus, reguliuojančius bažnyčios atskyrimą nuo valstybės ir nepaklusti vietinės valdžios organams“.

1983 metų gruodį nuteistas dešimčiai metų laisvės atėmimo – šešerius metus griežto režimo lageryje ir ketverius metus tremties. 1984–1987 metais kalėjo Permės politinių kalinių lageryje Nr. 37, 1987 metais – Mordovijos Baraševo lageryje, 1987 metų gruodį perkeltas į Uralo politinių kalinių lagerį Nr. 35. 1988 metų birželio 10 dieną ištremtas į Tomsko srities Staro Sainakovo kaimą. Tų pačių metų pabaigoje S.Tamkevičius buvo paleistas į laisvę.

1988 metų lapkričio 4 dienos rytą didelė tikinčiųjų minia iš skirtingų Lietuvos kampelių susirinko į Vilniaus geležinkelio stotį pasitikti iš tremties ir lagerių sugrįžusio kunigo Sigito Tamkevičiaus. Atgimimo laikotarpiu,1989 metais, S.Tamkevičius paskirtas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos dvasios tėvu, 1990 metais – šios seminarijos rektoriumi. 1991 metų gegužės 4 dieną popiežius Jonas Paulius II paskyrė jį tituliniu Turudos vyskupu ir Kauno arkivyskupijos augziliaru. 1991 metų gegužės 19 dieną Kauno arkikatedroje bazilikoje arkivyskupas kardinolas Vincentas Sladkevičius konsekravo S.Tamkevičių vyskupu. 1996 metų gegužės 4 dieną paskirtas Kauno arkivyskupu, 1996 metų gegužės 4 dieną – Kauno arkivyskupu metropolitu ir iki šiol vadovauja Kauno arkivyskupijai.

S.Tamkevičius taip pat yra ilgametis Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto didysis kancleris, Kauno arkivyskupijos „Caritas“ pirmininkas. 1999–2002 metais ir nuo 2005 metų iki dabar – Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas.

Kauno arkivyskupo metropolito S.Tamkevičiaus aktyvi pilietinė veikla ginant tikinčiųjų teises sovietinio režimo laikotarpiu 1996 metais Vokietijoje buvo įvertinta Georgo von Hertlingo medaliu. Taip pat 1992 metais apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, 1998 metais Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi, 2000 metais Lietuvos nepriklausomybės medaliu, 2002 metais Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi. Tais pačiais 2002 metais už heroiškumą, parodytą ginant Lietuvos Katalikų Bažnyčią okupacijos metais, už nuopelnus steigiant ir leidžiant „Kroniką“ jam įteiktas Šv. Pranciškaus Ksavero medalis (medalio steigėjas – Šv. Pranciškaus Ksavero universitetas, JAV).

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius taip pat yra Kauno miesto garbės pilietis, Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaras, Lazdijų rajono garbės pilietis. 2013 metų lapkričio 10 dieną garbingos 75 metų sukakties proga arkivyskupas Sigitas Tamkevičius apdovanotas Kauno miesto savivaldybės 1-ojo laipsnio Santakos garbės ženklu.

„Tremtinio“ inf.

Apie dvasininko pilietiškumą

(*atkelta iš 1 psl.*)

Nuvykę į kleboniją ir paaiškinę vizito tikslą, padavėme parapijos valdytojui „Tremtinio“ klubo nario anketos lapą. Buvome maloniai nustebinti, kai klebonas, nedaug galvojęs, ją bemat užpildė ir padėjo tvirtą parašą. Po 25 metų rengiant šį rašinį, magėjo kanauninko kunigo Jono paklausti, ar prieš ketvirtį amžiaus jam nekilo abejonių tapti LPKTS nariu (anketas pildė ne visi!) Dvasininkas atsakė: „Ne, nekilo. Tai mano šeimos, mano šalies likimas. Aš – to likimo dalelė. Todėl mano vieta su likimo broliais ir sesėmis.“ Šiuo savo atsakymu kanauninkas kunigas Jonas Paulauskas patvirtino mintį, kad ramybės pradžia yra teisybė. Tai reiškė, jog jo tarnystės *credo* jau tada sutapo su pilietiniu veiklumu. O nukentėjusieji nuo sovietinio režimo kaip nieko kito buvo ištroškę ramybės, galėjusios ateiti tik per teisybės sakymą. Skiltyje „Kaip prisidėsite prie klubo veiklos?“ klebonas parašė: „Malda.“ Ilgainiui supratome, kad tai buvo pasakyta daug platesne prasme, nei tuomet buvo suprantama. Dar prieš vykdamas į Gargždus kunigas Jonas žinojo, kad jam teks vadovauti naujos bažnyčios statybai. Šį darbą jis pradėjo nedelsdamas. Malda mieste ėmė plisti kylant naujam šventovės rūmui. Sąjūdžio ir „Tremtinio“ klubo iniciatyva pastatyto kryžiaus „Tautos skausmui atminti“ senojo parko prieigose, pašventinimo iškilmės 1989 metų birželio 14-ąją – oficialiai paskelbtą Gedulo ir Vilties dieną Lietuvoje – Gargžduose tapo vieningu sakraliniu, pilietiniu ir politiniu reiškiniu. Renginys buvo išskirtinis ne tik dėl to, kad jame dalyvavo visa miesto visuomenė. Lietuvoje, kaip žinia, sovietmečiu buvo uždraustos viešos bažnytinės procesijos. Tądien po šv. Mišių nuo senosios barako tipo statinyje įrengtos bažnyčios procesija su visomis bažnytinėmis regalijomis, giedant chorui, pirmą kartą nuo okupacijos pradžios viešai per miestą atėjo į parką. Tai buvo viešos maldos, kuriai vadovavo klebonas Jonas Paulauskas, pradžia Gargžduose.

Kanauninkas kunigas Jonas Paulauskas su LPKTS Klaipėdos filialo buvusiais pirmininkais (iš kairės): J. Lankučiu, D. Paškauskaite, R. Lankutiene, Č. Tarvydu ir dabartiniu pirmininku J. Šatkumi E. Uktverienės nuotr.

Po ilgų paieškų atrasti ir iškasti senajame miesto parke ir netolimame miškelyje Lietuvos partizanų palaikai buvo identifikuoti, juos reikėjo krikščioniškai palaidoti. Atėjome pas kleboną. Šis judėjimas Lietuvoje buvo ką tik prasidėjęs, tad klebonas paprašė palaukti: turįs suderinti su vyskupu. Suderino greitai, aptarėme laidotuvių scenarijų. Vėlgi po gedulingų pamaldų bažnyčioje išsirikiavo ilga laidotuvių eisena su kryžiumi priekyje iki parinktos memorialui vietos užmiesčio kapinėse. Sąjūdžio, „Tremtinio“ klubo žmonės, partizanų giminaičiai užklotus Lietuvos Trispalvėmis mažus karstelius nešė ant plačių tautinių juostų. Reginys stebino (vyko per oficialiai dar minimas „spalio šventes“) – vyresnieji žmonės, stabtelėdami pakelėje, nusiimdavo kepures. Ši mūsų istorinio teisingumo akcija, matyt, viršijo užsilikusių stribų, buvusių KGB darbuotojų ir kitų kolaborantų kantrybę. Savo sovietinį pasipiktinimą jie ėmė reikšti spaudoje. Be sąjūdiečių ir „tremtiniečių“ buvo viešai apkaltintas ir kunigas, esą dar jaunas ir nesuprantąs, ką laidoja – juk tai buvo „banditai“.

Klebonas sukosi darbų verpete, iš pažiūros ramiai visur suspėdamas, sunkumais nesiskųsdamas. Nauja bažnyčia šiandien – vis dar gražinama miesto puošmena, joje patraukliai ir išradingai organizuojamos pamaldos, gieda populiariu tapęs choras. Po pamaldų kartas nuo karto vargonuoja populiarūs vargoninkai, klasikinę ir sakralinę muziką atlieka orkestrai ir žinomi atlikėjai. Iš 34 kunigystės metų 25 Jonas Paulauskas darbuojasi Gargžduose.

Kanauninkas kunigas Jonas ir po 25 metų tebėra su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga: pagal galimybę dalyvauja renginiuose, remia malda, į tautos atminimo įamžinimo darbą įtraukdamas jaunus kunigus. Kaip ir anuomet išliko kuklus ir reiklus sau.

Šiandien Jo prakilnybei kanauninkui Jonui Paulauskui, savo linkėjimus palydėdami malda, labiausiai linkime kuo stipresnės sveikatos.

Danutė PAŠKAUSKAITĖ

Ne tik mano nuomonė

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras nutarė keisti Genocido aukų muziejaus pavadinimą. Vienam iš dviejų pasiūlytų pavadinimo variantų, kuriame išlieka genocido sąvoka, buvo pritarta ir gruodžio 14 dieną vykusiame LPKTS tarybos posėdyje (LGGRTC prašymu). Tačiau keldama klausimą dėl muziejaus pavadinimo pakeitimo, LGGRTC vadovybė kažkodėl tyli apie kitą, mūsų manymu, dar svarbesnį – muziejaus statuso klausimą. Juk akivaizdu, kad Genocido aukų muziejus, padedant visos Lietuvos žmonėms, sukaupęs gausius rinkinius apie vieną skaudžiausių Lietuvos istorijos periodų, jau seniai peraugo žinybinį statusą turinčio muziejaus rėmus. Akivaizdu, kaip žinybiniai barjerai tapo neįveikiama kliūtimi ir sprendžiant buvusių politinių kalinių ir tremtinių įkurtų muziejų likimą.

Atskirti Genocido aukų muziejų nuo LGGRTC šios institucijos vadovams neoficialiuose pokalbiuose buvo siūloma jau anksčiau, tačiau į šiuos pasiūlymus nebuvo reaguojama. Dabar, matyt, atėjo metas šį klausimą iškelti viešumon ir dėti pastangas, kad Genocido aukų muziejui ne tik būtų suteiktas naujas pavadinimas, bet ir valstybinio muziejaus statusas. Tada neturėtų likti kliūčių ir mūsų siūlomam muziejų restruktūrizavimui.

Gintautas KAZLAUSKAS

Įvykiai, komentarai

Gerais norais pragaras grįstas, arba ką slepia žemės referendumininkų užmačios

„TS-LKD pareiškė poziciją nepalaikyti rengiamo referendumo dėl žemės pardavimo užsieniečiams uždraudimo, nes šis leidimas buvo viena iš stojimo į ES sąlygų. Taip, TS-LKD teigimu, būtų sudarytos sąlygos Lietuvai negauti viso 2014–2020 metais numatyto finansavimo iš Briuselio. V. Landsbergis teigė, kad tie, kuriems sava žemė yra labai svarbi, galėtų patys jos neparduoti, tačiau pats tikslas – siūlyti visiems drausti – yra pavojingas.“ (Žiniasklaida apie mūsų partijos nuostatą dėl žemės ūkio paskirties žemės pardavimo užsienio piliečiams.)

Vienas iš referendumo iniciatorių reikalavimų yra teisės pirkti žemės ūkio paskirties žemę užsieniečiui uždraudimas. Gaila, bet TS-LKD neparodė reikiamo dėmesio šiai problemai – žmonių nepasiekė išsami informacija apie referendumo organizatorių sumanymus ir tokių referendumų grėsmes Lietuvai. O juk galima buvo pasimokyti iš referendumo, pasmerkusio atominės elektrinės statybą ir sukėlusio Lietuvai grėsmę niekada neišsivaduoti iš „Gazprom“ gniaužtų.

Matyt, vėl nuspręsta, kad žmonės mokės atskirti grūdus nuo pelų. Deja, šį kartą referendumo iniciatoriai griebėsi gudrios taktikos: be jokios gėdos buvo žaidžiama patriotiniais jausmais, puolama į akis su kaltinimais, kad norima parduoti Lietuvą. (Ypač atgrasu buvo matyti, kai koks nors parašų rinkėjas kibo į atlapus buvusiam rezistentui, šiam pasakius, jog jam nesvarbu, kam parduoti savo porą hektarų žemės, kurios dirbti jis neįstengia. Jam svarbu, kad nusipirktų darbštus žmogus, o tai, kad Tėvynės nepardavė ir neparduos, jis jau įrodė.)

Kur buvo šie „patriotai“ 1990–1992 metais, kai Lietuva bandė sukti tautinės valstybės keliu? Ogi jie tada suko Lietuvą Brazausko modelio valstybės keliu. Kaišiadorių krašto sąjūdininkai puikiai atsimena, už ką tada agitavo didžiausias šios iniciatyvos aktyvistas P. Šliužas. Taip taip, šie „patriotai“ tada visomis išgalėmis grūmėsi už TSKP-LKP-LDDP sugrįžimą į valdžią per 1992 metų Seimo rinkimus! Lietuvai tas sugrįžimas reiškė „prichvatizaciją“ ir valstybės pasmerkimą murkdytis postsovietinio egoizmo būsenoje. Kas jiems trukdė būti patriotais tada? Trukdė ne kas kita, bet tautinės Lietuvos idėja! Todėl jie ir dabar kuria „alternatyvią“ Lietuvą, kurioje nebūtų Jono Aisčio, Adolfo Ramanausko-Vanago, Alfonso Svarinsko, Vytauto Landsbergio. Jiems reikia tokios „prosniečkinės“, „propaleckiškos“ Lietuvos, kurioje būtų galima užsimerkti prieš praeitį, nepastebėti sovietinės valdžios represijų aukų, nereikėtų teisintis dėl kolaboravimo, kunigai ir teisėjai būtų patogūs, o žmonės priklausomi ir nuolankūs.

Suteikimas teisės įsigyti žemės ūkio paskirties žemės užsieniečiui Lietuvoje priverstų veikti rinką – žemės vertė nebūtų dirbtinai mažinama. Todėl siekis uždrausti užsieniečiams įsigyti žemės Lietuvoje yra ne kas kita kaip antroji „prichvatizacijos“ banga – varganų 2–3 hektarų savininkai bus priversti parduoti savo didžiausią investiciją dešimt kartų mažesne kaina, nei yra verta žemė. Nesunku paskaičiuoti: tarkim, Kaišiadorių rajone gyvenančiam 2 hektarų žemės savininkui, norinčiam parduoti žemę, vietiniai ūkininkai siūlo 2–4 tūkstančius litų už hektarą (tai yra 6–8 tūkstančius), o žemės perpardavėjas, paskambinęs iš tolimojo Biržų rajono, jam siūlo 6 tūkstančius už hektarą (12 tūkstančių). Tačiau visa esmė, kad žeme prekiaujančios agentūros (daugiausia iš Kauno), kurios jau anksčiau Kaišiadorių rajone prisipirko žemės, už parduodamą hektarą prašo 10–11 tūkstančių litų! (Kas kas, bet nekilnojamojo turto agentūros geriausiai žino, kiek galima prašyti už parduodamą žemę.) Taigi išeina, kad 2 hektarų žemės savininkui belieka parduoti žemę ūkininkui ar perpardavėjui už 8–12 tūkstančių, nors ta žemė verta 22 tūkstančių. Sakysite – o ko jam skubėti, tegu parduoda tokia pat kaina, kaip ir nekilnojamojo turto agentūros? Bet ar turi minėtas 2 hektarų savininkas tokias galimybes skelbtis, galų gale jis negali laukti (juk dauguma tokių nedidelių žemės sklypų savininkų yra garbaus amžiaus senoliai). Jis netgi nuomoti nemato prasmės – ūkininkas jam moka juokingai mažai ir net po dvidešimties metų, kurių senolis jau nenugyvens, iš nuomos jis negaus jokio pelno.

Senovės romėnai klausdavo: „kam naudinga?“ Taigi kam naudinga, kad Lietuvoje užsieniečiai negalėtų įsigyti žemės ūkio paskirties žemės?

Naudinga spekuliantams, supirkinėjantiems žemę, kurią jie paskui perparduos daug brangiau, nes tikėtis, kad tuo metu, kai ES senbuvėse žemė kainuoja didelius pinigus, Lietuvoje ji išliks mažavertė, nerealu. Lygiai taip pat neverta tikėtis, kad Europoje, žmogaus teisių sistemoje, išliks toks nepagrįstas nelygiateisiškumas, kaip pardavimas pagal valstybinę-tautinę priklausomybę.

Naudinga ir stambiesiems ūkininkams, šalia kurių 2–3 hektarus turintys savininkai tiesiog neturi alternatyvos kitiems parduoti žemę, nes ūkininkai už akių pasidaliję kitų žemę įtakos zonomis, susitarę kainų ribas, kurias siūlo už hektarą, ir neketina įsileisti konkurentų, o kariauti su jais niekas nenori. Todėl jie ir siūlo juokingai mažą kainą 2–3 hektarų savininkams. Tokia situacija pasikeis tik tada, kai atsiras pinigų iš šalies – tai yra užsienio investuotojai ir kiti. Už tai ir bandoma tempti laiką kaip galima ilgiau. Tie, kurie priešinasi, puikiai supranta, kad žemės pardavimas užsieniečiams yra neišvengiamas, bet nori laimėti dar kelerius metus, kad galėtų dar daugiau monopolizuoti žemės. Naudinga nesąžiningiems biurokratams ir žemėtvarkos specialistams – juk taip lengvai užsieniečio neapmulkinsi, ant jo žemės nesavivaliausi (daug žemės savininkų galėtų papasakoti, kaip jų žemėje savivaliauja elektrikai, miškininkai, kaip ant jų sklypų atsirado kitų sklypų ribos, o pasiskųsti nėra kam).

Niekas nekalba apie žemės savininko teises – kodėl iš jo ketinama atimti galimybę parduoti savo žemę tam, kam nori ir už priimtiną kainą? Kalbama, kad ūkininkai neturi pinigų žemei įsigyti, bet tuomet kaip suprasti, kad neturėdami pinigų žemei jie įsigyja milijonus kainuojančią techniką? Be abejo, ne visi ūkininkai pajėgūs įsigyti net paprasčiausią naują traktorių, bet dėl to ir yra valstybės politika. Pavyzdžiui, Lenkija ėmėsi žingsnių, kad smulkiems ūkininkams būtų sudarytos palankios kreditavimo sąlygos ir jie galėtų nusipirkti žemės.

Beje, vienas iš „argumentų“, kuriuo parašų rinkėjai gąsdino žmones, buvo kalbos apie kinų, supirksiančių žemę ir užplūsiančių Lietuvą, keliamą pavojų. Tai visiška nesąmonė – juk užtenka įstatymo, kad žemės ūkio paskirties žemė gali priklausyti tik ES šalių pilietybę turintiems žmonėms. Lygiai tuo pačiu būdu išsivaduotume ir nuo pavojaus, kad žemę supirks rusai (na, tiesą sakant, būtų įdomu sužinoti, kiek lietuvių žemdirbių tiki, kad rusai labai nori žemę dirbti?).

Daugelis pasirašiusių žmonių net nesuvokė, už ką pasirašo – „taigi negalima parduoti žemės užsieniečiams“, toks buvo jų argumentas. Bet paklausus, ar supranta skirtumą tarp teritorijos pardavimo užsieniečiui (tiesą sakant, tokio atvejo šių laikų istorija nežino – juk teritoriją pirkti gali tik kita valstybė, o ne privatus asmuo) ir teisės suteikimo užsieniečiui įsigyti žemės Lietuvoje, paaiškėjo, kad nemato jokio skirtumo. Tačiau į klausimą, ar su nuosava žeme Lietuvoje galima daryti ką tik nori, atsakymas buvo vienareikšmis – „tai žinoma, kad negalima, kas ir būtų!?“ Pripažino žmonės ir tai, kad Lietuvoje įstatymai turi būti visiems vienodi. O kaip dėl užsieniečių? Štai čia ir paaiškėja – lyg ir vienodi, lyg ir ne… Bet nė vienas nenorėtų būti antrarūšiu bet kurioje ES šalyje. Todėl akivaizdu, kad žmonės nesuprato, kad parduodama žemės ūkio paskirties žemė, kuria prekyba vyko visais laikais, o ne teisė su ja elgtis, kaip šaus į galvą. Todėl akivaizdu, kad ši referendumininkų iniciatyva skirta nukreipti dėmesį nuo svarbiausio dalyko – nuo saugiklių, kurie leistų apginti tiek Lietuvos žemdirbių, tiek visos valstybės interesus kilus kokiems nors ginčams tarp žemės savininko užsieniečio ir valstybės, tai yra mūsų visų. Galų gale niekas neatšaukė įstatymo, leidžiančio paimti iš savininko žemę, jeigu tai yra būtina valstybės interesams apginti. Tad ir kirba negeras įtarimas – gal taip elgiamasi sąmoningai, kad valstybė nesukurtų papildomų saugiklių, trukdančių savivalei?

Vengriją referendumo šalininkai nurodo kaip šalies pavyzdį, kurioje užsieniečiams draudžiama įsigyti žemės. Bet tai yra paprasčiausias melas. Vengrijoje yra griežti apribojimai, tačiau žemės ūkio paskirties žemės gali įsigyti tie Europos Sąjungos piliečiai, kurie gyvena Vengrijoje ir užsiima žemės ūkiu ne mažiau nei trejus metus. Vengrijos valdžia laikosi nuostatų, kad žemė turi išlikti vengrų nuosavybe, turi būti uždrausta įsigyti žemės spekuliacijos tikslais, tai yra taip investuoti kapitalą. Vyriausybė pripažįsta, kad nuo 2014 metų gegužės nebebus galima drausti parduoti žemę užsieniečiams, tačiau bus taikomi aiškūs apribojimai, kurie neleis diskriminuoti vietinių ūkininkų ir gyventojų. Šiais metais priimtas įstatymas dėl žemės ūkio ir miškininkystės paskirties žemės apyvartos leis įsigyti jos visiems Vengrijos ir kitų ES šalių fiziniams asmenims, tačiau ne daugiau vieno hektaro, o norintys daugiau turės įrodyti, kad turi profesinės žemės ūkio ar miškininkystės veiklos išsilavinimą. Be to, numatyta pirmumo teisė šalies gyventojams. Beje, čia kalbama apie valstybės nuosavybėje esančią žemę, o ne apie privačią.

Per daug sutapimų, kad neatrodytų, jog ši iniciatyva uždrausti užsieniečiams įsigyti žemės Lietuvoje nėra puolimo prieš Lietuvos narystę Europos Sąjungoje dalis. Gal persūdysiu, bet negaliu nesutikti su vienos pagyvenusios mokytojos žodžiais: „Jeigu būtų kalbama apie žemės pardavimą Rusijai, parašų šie veikėjai nebūtų rinkę“…

Kuo baigsis parašų rinkimo akcija, dar teks palaukti, nes referendumo iniciatoriai, surinkę reikiamą 300 tūkstančių parašų kiekį, dar turės įrodyti, kad abejonių sukėlę parašai yra galiojantys. Žemės pardavimo klausimas – tik dalis pavojų, į kurių lauką pateks Lietuva, jeigu referendumo organizatoriams pavyks laimėti. Prie šios temos dar teks ne kartą sugrįžti.

Gintaras MARKEVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“2014 metams!

„Lietuvos pašto“ skyriuose ir internetu **prenumerata.post.lt** galite užsiprenumeruoti savaitraštį „Tremtinys“.
Prenumerata priimama iki sausio 28 dienos.

Prenumeratos indeksas 0117, kaina:
1 mėn. – 8,16 Lt, 3 mėn. – 24,48 Lt,
6 mėn. – 48,96 Lt, 12 mėn. – 97,92 Lt.
Dėkojame skaitytojams.

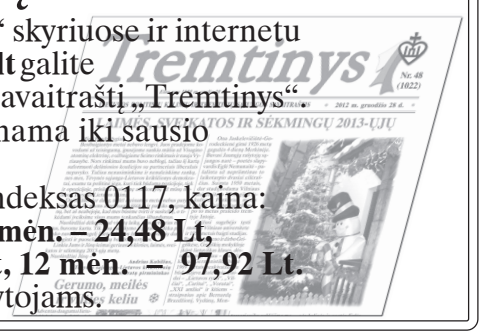
Tremtinys
Nr. 48 (1022)
2012 m. gruodžio 28 d.

Buvo ir liko... visam gyvenimui

Pabaiga. Pradžia Nr. 46 (1068)

– Nors Vlado Marcinonio partizanų kulka nekliudė nei teismas už pražudytus, įskųstus žmones nenubaudė, liko jis visų negerbiamas. Sunkus buvo laikas, – slepia prisiminimų ašarą Ona. – Bet sunkiausia – nukentėti nuo savų išdavikų.

Tada tik sušaudyta Dzūkijos jaunystė, gedėdama žuvusiųjų, dainuodavo savo kūrybos ilgesio dainas. Ir Onutė jų daugybę išdainavo.

– Mūsų šeima buvo labai muzikali. Trys broliai grojo armonika. Tėvukas mokėjo gražias dūdeles sumeistrauti, net cimbolus pats pasidarė. Susirinkdavo vakarais mūsų kaimo jaunimas ir dainuodavo vakarodami. Mama verpdavo, aš siūdavau, tėvukas skaptuodavo klumpes. Jis ir bažnyčios chore giedojo, turėjo stiprų skambų balsą. Kiekvieną įvykį, partizanų žūtį apdainuodavo kaimas. Pasipriešinimo kautynėse žuvo labai daug Dzūkijos vyrų. Žiaurumu garsėjo Merkinės stribai, kartu su sovietų kareiviais išniekinę sušaudytųjų kūnus, dieną naktį sekė, kas ateis, kas savus atpažins. Pasibaisėję didžiule nepagarba žuvusiesiems, partizanų būrys su vadu Vanagu šaltą gruodžio 15-osios naktį, galėjo tai būti 1947-ieji, žygiavo į Merkinę, kur po paskutinių kautynių buvo išmėtyti žuvusiųjų kūnai. Partizanai padegė stribų būstinę, suėmė keturis stribukus, po to atėjo prie gimnazijos pastato ir sakė: „Čia auga didvyriai, kurie kovos už mūsų laisvę ir ateitį...“

Jau po dienos kitos dzūkai dainavo: „Penkioliktą gruodžio, ankstų rytelį, / Būrys partizanų traukė į mietelį. / Jie buvo galingi, kaip tikri ereliai, / Skraidė po šilelį dieną ir naktelę...“ Tos dienos liko gyvos širdyje, šviesiame Onos Leknickienės veide ir žodžiuose. Dainuotų, bet neišdainuotų dainų vakarai ryškūs, atrodo, taip neseniai bendrauta su dainų herojais, kurių ne vienas dar ir giminaitis buvęs.

– Ir nenoriu kartais tu sunkių prisiminimų, širdį skauda, bet jie, artimųjų veidai, vis pasibeldžia atmintin, – sako Ona. – Tragiškų gyvenimo atkarpėlių tiek daug, nei surašysi, nei išdainuosi. Labai per okupaciją nukentėjo mano teta, mamos sesuo Adelė Bražinskienė, ir jos šeima. Tetos vyras Bronius Bražinskas tarnavo nepriklausomos Lietuvos pasienio policijoje. Prieš okupaciją kartu su šeima traukėsi į Vakarus. Pateko į vokiečių lagerį. Ten vyrus atskyrė nuo šeimų, moteris paliko vienas su vaikais. Vyras ilgai stengėsi sužinoti, kur atsidūrė žmona, klausinėjo po visus vokiečių lagerius ir nieko nesužinojęs pasitraukė į Ameriką. Žmona su vaikais, nežinodami kas nutiko tėvui, atvažiavo pas mus. Tikėjosi išvengti Sibiro. Dar „šiltas“ atminty vienas vėlus vakaras mūsų namuose.

Teta Adelė Bražinskienė su siuvėju, partizanu Juozu Večkiu-Vasariu iš Gudelių kaimo siuvo vyrams uniformas. Partizanas Vytautas Valentukevičius-Aras iš Liškiavos tuo metu valė išardytą šautuvą. Išgirdę šaudant, Vytas Valentukevičius ir Juozas Večkys spėjo išbėgti. Aš su broliu Jurgiu suskubome paslėpti išardytus ginklus. Sesuo Bronė irgi išbėgusi prisiglaudė pas kaimynus Večkius. Brolis Antanas tuo metu dar kažką dirbo laukuose ir nubėgo slėptis pas kaimynus. Kada stribai atlėkė į namus, mes buvome likę tik su broliu ir teta Bražinskiene. Keikliepė kati duobę: šaudė pro ausis, grasino, tyčiojosi. Tokie galingi ir dideli jautėsi.

Namuose jie ieškojo uniformos, bet surado tik medžiagos skiaučių, todėl tetą paleido. Brolį išvežė į Merkinę ir įkalino stribynės rūsyje.

Ona Mataitė 1953 metais Druskininkuose

Prisiminimų rytmetis svetingoje Kaminskų šeimoje (iš kairės): Domicelė Kaminskienė, Ona Mataitė-Leknickienė ir prisiminimus užrašiusi Janina Semaškaitė

Vladas Lekavičius tėvų, klausdavo, ar kas nors bent žinutę buvo gavęs. Abu jo tėvai žuvo ir palaidoti Sibire.

Mes gyvenome pamiškėje ir giliau miške slapta auginome avis. Juk viską, ką užmatę, iš mūsų kareiviai atimdavo kaip duoklę valstybei. Tik Lietuva tos duoklės nematė. Sovietų valdžiai ir stribams šitų pyliavų – rinkliavų vis buvo per mažai. Amžinai alkani!

Gyvenę toliau nuo miško kaimo ūkininkai vienas per kitą, atlėkę pamiškėn mums skubiai pranešdavo, vos tik pasirodydavo kelyje kareiviai su taip vadinamuoju valdžios „aktyvu“, stribais. Iškratydavo šitas partinis „aktyvas“ visų ūkininkų klėtis, kamaras ir tvartus. Kiekviena vištelė buvo suskaičiuota, neįmanomo dydžio duoklės uždėtos. Per ryšininkus pranešdavo žmonės ir partizanams per apie artėjančias kaimo link kareivių mašinas. Gynėmės, saugojome vieni kitus, kaip sugebėjome. Mokėjome ir pasijuokti iš pavojų.

Užaugo pas mus labai piktas avinas. Baronu jį pavadinome. Akylai saugojo ir gynė avių šeimyną. Būdavo, vos pamatys svetimą, ir nusitaiko ragais. Žiūrim vieną rytą suka į mūsų kiemą partizanas Aras – Vytas Valentukevičius, aišku, ginkluotas. Baronas vos jį užmatęs pradėjo sekti iš paskos – sustojo, pakapstė kojomis žemę ir įsibėgėjęs, kad smogė ragais jam į pakinklius – mūsų Aras trinkt ir guli. Ginkluotas, bet negi šaus į Baroną! Laukia, kol nueis šalin. O Baronas nelaukė, dar kartą smogė. Tėvas pamatęs nubėgo gelbėti, tik botagu Baroną nuvijo. Pasijuokėme visi drauge. Nedažnai tuomet Lietuvos ūkininkų namuose aidėdavo juokas, dažniau – šūviai. Bet tos kelios linksmos akimirkos įsiminė. Nusinešė mūsų vargą ir juoką išėjusieji iš gyvenimo. Liko tik sušaudytos partizanų dainos...

Dainavo Dzūkijos mergaitės dainų dainas, gimusias kaimo trobelėse, o Onutė Mataitė jas savo ranka į storą sąsiuvinį surašė. Tegul sugula surinkti į vėrinį ir netikėtų susitikimų prisiminimai su Ona Mataite-Leknickiene. Neužmirškime mūsų okupuotos jaunystės – dabar jau senolių kartos. Ši karta išaugino vaikus, neišdavusius Tėvynės ir tautos idealų. Atiduokime jiems amžiną pagarbą susitikę. Leiskite ir man, skaitytojų vardu, tarti ačiū jiems, jaunyste žydėjusiems tarp okupacijų, smurto ir laisvės ilgesio dainų, ačiū už išsaugotą Tėvynės meilę.

Janina SEMAŠKAITĖ

damasis įgriuvo gryčion stribas Šalionka – „tikras lietuvis“, aukštas, stambus, tapęs smogikų draugu, o gal ir vadu. Šalionka su stribais išsivarė tetą ir brolį Jurgį. Jis pasipriešino, susigrūmė su stribais. Brolis labai nukentėjo, tetą paleido irgi mėlynėmis nusėtą. Šalionka garsėjo tuo, kad mušė ir moteris. Stumdydamas tetą keikėsi ir rėkė: „Tu – banditams drabužius siuvi! Mes žinom!“ Teta, iškentėjusi skausmą, išdidžiai ištarė: „Mane vokiečiai ištrėmė, o jūs – „vaduotojai“ – dar ir sumušėt. Gal pats ir esi banditų vadas?“

Šalionka atvėso ir tetą paleido, o broliui įdavė kastuvą, atsivedė suimtą Vyrą Baltaduonį ir nuvaręs abu į mišką

Kol brolį laikė uždarę stribynėje, mes su tėvu vežėme jam maisto. Stribynėn lauknešėlį nunešiau aš: bijojau, kad ir tėvo neuždarytų. Vienaakis stribas paėmė maistą ir paklausė: „O kur pinigai? Atsigerti?.. broliui“. Sakau: „Imkit ir pinigų“, – bijojau, kad nepasakytų: „Tik tiek?“ Pažiūrėjo į mane, pakraipė galvą ir tylėdamas paėmė. Brolis tuo metu spėjo iškišti ranka pro duris, parodė, kad dar gyvas. Pro duris išėjo kitas sargybinis ir paaiškino, kad maistą atidavęs. Gal Šalionkai su vienaakiu tik pinigų ir reikėjo? Nunešėme tuokart lašinių ir žąsų kiaušinių, duonos. Kai brolį po tardymų sumuštą paleido, grįžęs namo pasakė, kad Šalionka jam tik duonos kampą davė, kito maisto ir pinigų negavo. Dar ilgai mums išvažiavus iš stribynės Šalionka tyčiojosi iš brolio. Leido eiti namo, bet neatidavė dokumentų. Brolis pasipriešino: „Neisiu be dokumentų“. Žinojo, kad ne vieną suimtąjį Šalionka su stribais sušaudė jau paleistą po tardymų. Apkaltino, kad norėjęs kalinys pabėgti. Jiems viskas buvo leista. Už žmogaus nužudymą nė vienas stribas nebuvo nuteistas. Keli kaimai aplinkui kalbėjo apie tragišką brolių Juozo ir Vlado Lekevičių likimą.

Abu broliai Lekevičiai slapstėsi nuo kariuomenės. Ši šeima, kaip ir daugelis kitų, gal buvo priglaudusi kokį pakeleivį, leidusi sušilti, aišku, pavaišino kuo turėję, bet pastovių ryšių su partizanais neturėjo. Juozui tada buvo vos aštuoniolika suėję, o jaunesnysis Vladas – nepilnametis. Tragedijos dieną broliai pietavo namuose. Pamatė, kad atvažiuoja stribai su kareiviais. Kadangi anie slapstėsi, nenorėdami sovietams tarnauti, puolė pro duris. Juozas pirmas nubėgo pamiškės link, Vladas nespėjo išbėgti. Juozą stribai jau vijosi, šaudė, peršovė koją ir sugavę atitempė iki namų. Prasidėjo kruvina egzekucija. Juozą Lekevičių kareiviai pastatė prie kluono sienos ir tėvams matant sušaudė. Išpuolę iš trobos tėvai aiškino, kad sūnus net ginklo neturi, bet stribai šaukdami: „Bėgliai! Banditai!“ sušaudė beginklį jaunuolį. Dar pagrasino: „Pasakykit ir kitiems, kad bus taip pat!“ Sunku buvo vaikams matyti suklupusią prie stribų kojų motiną, maldaujančią: „Nežudykit, palikit gyvą!“ Į Juozą šaudė visi: kareiviai ir stribai. Antrasis sūnus, nespėjęs pabėgti, pasislėpė namuose. Stribai, sušaudę Juozą, į trobą nebeužėjo.

Tuoj po šio įvykio abu tėvai buvo ištremti į Sibirą, o Vladas Lekavičius išėjo į partizanų būrį, žadėdamas atkeršyti už brolį. Kaip, kada ir kur žuvo Vladas – nesužinojome. Partizanaudamas jis ne kartą buvo užėjęs pas mus, jau ginkluotas. Pavalgydavo, pailsėdavo ir vėl išeidavo. Nežinion... Gaila, mano atmintis jau silpnėja, ne visų užėjusių pas mus partizanų slapyvardžius atmenu.

Naujos knygos

Penktoji buvusios politinės kalinės knyga

Besibaigiantys 2013 metai nudžiugino miela dovana iš Klaipėdos – Anastazijos Kanoverskytės-Sučylienės penktąja knyga – eilėraščių rinkiniu „Atminties ravėjimas“ (Klaipėda, 2013). Prieš šią buvo autorės knygos: „Tarp nakties ir dienos“ (Kaunas, 1994); „Tekėdama sustingo saulė“ (K.1995); eiliuota pasaka vaikams „Išpuikėliai vaikai“ (1998); eilėraščių knyga „Ta giesmė neišgiedota“ (K., 1999).

Kūrėjo gyvenime kiekviena knyga – tai jo gyvenimo puslapis, kuriame įrašyti to laikotarpio jausmai, nuotaikos, viltys ir nusivylimai, pamąstymai ir ateities vizijos, kartais sėkmės ir nesėkmės.

Knygoje „Tekėdama sustingo saulė“ autorė aprašo pirmąsias sovietinės okupacijos dienas jos gimtajame krašte – Pakruojo rajone, Linkuvos miestelyje. Linkuvos gimnazijoje 1940 metų birželio 15 dieną vyko ateitininkų kongresas. Po pietų iškilmių metu kunigas Alfonsas Sušinskas atsistojo ir labai sutrikęs pasakė: „Popietinė programa nutrūksta. Nebebus nei dainų, nei laužo – rusų kariuomenė peržengė Lietuvos žemę...“ Ir susiėmęs už galvos, kniubte sukniubo ant kėdės.

Prasidėjus mokslo metams Linkuvos gimnazijos klasėje dingo kryžius nuo sienos ir vietoj jo atsirado Stalino portretas. Tikybos pamokos buvo panaikintos, vietoj jų gimnazistai pradėjo mokytis rusų kalbos. Kažkas šlapiu kreiduotu skuduru „apšaudė“ Stalino portretą. Bet tada klasėje neatsirado nė vieno, kuris būtų išdavęs kaltąjį, nors inspektorius kumščiu daužė stalą ir grasino.

Didžiausias sukrėtimas – gimnazijos direktoriaus ir geriausių mokytojų ištrėmimas. Tada pirmą kartą jaunos gimnazistės sąmonę perskrodė bolševikinio tautų genocido esmės suvokimas: *„Lietuviais esate jūs gimę, / todėl ir turite pražūt, / nes plačioje sovietinėj tėvynėj / to vardo – LIETUVA – neturi būt. / Ne mokytojus, ne direktorių / tą rytą apraudojo Linkuva, / tą rytą be varpų, be Requiem / Į kapą gulė Lietuva“* („Tarp nakties ir dienos“).

1944 metais Anastazija baigė Linkuvos gimnaziją, įstojo į Panevėžio mokytojų kursus, jau 1945 metais – į Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą, lietuvių kalbos ir literatūros specialybę. Džiaugsmo kupina buvo širdis – jai pavyko, ji laiminga. Mergaitė rašė į gimtuosius namus Žvirgždžiūnuose: „Gedimino kalne supasi vėliava, gaila, ne Trispalvė“. Fakultete jau tuo metu aktyviai veikė NKVD informatoriai, tarp jų ir būsimas sovietinis poetas Kostas Kubilinskas. Daug jis žmonių pražudė.Tardymas pas NKGB majorą Petkevičių, šantažavimas, verbavimas. Netrukus – bendradarbiavimas su jaunų patriotų grupe – Antanu Šiliumi, Petru Brazausku, Stase Niūniavaite, Jablonskiu. Suėmimas. Tardymas. Teismas, kuriame Antanui Šiliui, Petrui Brazauskui, Anastazijai Kanoverskytei paskirta mirties bausmė, Stasei Niūniavaitei ir Jablonskiui – po dešimt metų griežtojo režimo lagerių. 1946 metų lapkričio 18 dieną Antaną Šilių ir Petrą Brazauską sušaudė Vilniaus saugumo rūmuose.

Paskutinėmis 1946 metų lapkričio dienomis Nastutei buvo pranešta, kad mirties bausmė jai pakeista į 20 metų katorgos. Ilgi aštuoneri metai Norilsko lageryje; vėliau, po Norilsko sukilimo, dar dveji – Mordovijos griežtojo režimo lageriuose. Į Lietuvą grįžo tik 1956 metais. Jos kelias Lietuvoje buvo toks pat sunkus, kaip ir visų buvusių politinių kalinių. Tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Nastutė pabudo kūrybai – viena po kitos pasirodė jos knygos.

Penktoji Anastazijos Kanoverskytės-Sučylienės knyga „Atminties ravėjimas“ (Klaipėda, 2013) – jau ne Lietuvos Laisvės kovotojo, o nusiminusio, vienišo, gyvenančio gražiausių gyvenimo akimirkų ir brangiausių žmonių atsiminimais knyga. Tai deklaruoja ir pati autorė: *„Nesutalpina metai jubiliejų – / vardai, kaip atlaiduos per spūstį, – / tik tų, kuriuos mylėjome, kurie mylėjo, / vardai už amžinojo brūkšnio“.*

Knygoje – 7 skyriai: „Anuo metu“; „Pilkas paukštis pilkojo alksnyno“; „Diena nuo kopų slysta“; „Po žuvėdrų dangum“; „Atminties ravėjimas“; „Post Scriptum“; „Su varnų chorais ir žuvėdrų vizijom“. Leidinyje 53 eilėraščiai, tarp jų eilėraščių ciklai: 5 eilėraščiai skirti poetei Elenai Mezginaitei, skyrius „Atminties ravėjimas“ – 20 eilėraščių skirti tėvelio atminimui. Iliustracijoms panaudotos autorės dukters rašytojos Jūratės Sučylaitės, socialinių mokslų daktarės, nuotraukos. Knygos viršeliai minkšti. Išleido Klaipėdos universiteto leidykla. Apimtis – 88 puslapiai.

Pagrindinis knygos leitmotyvas – dabartinis Lietuvos kaimas. Tas pats kaimas, kuris 1918 metais – po 500 metų nebūties – atvedė Lietuvą į valstybės nepriklausomybę, sugrąžino Lietuvą į pasaulio žemėlapius, užaugino ir išugdė Lietuvos didvyrius – šviesiausius mūsų žmones, palikusius gilius pėdsakus ir Lietuvos, ir pasaulio istorijoje.

Eilėraščių ciklas „Atminties ravėjimas“, atitinkantis knygos pavadinimą, manau, pats brandžiausias ir savo poetiškumu, ir savo socialumu, ir jautriais, gražiomis metaforomis papuoštais prisiminimais, sušildytais giliu jausmu, nesuvaidinta emocija, istoriškumu.

Eilėraščių cikle poetė prisimena mamos dainas, ypač „Diemedėlį“, kurią vakarais tyliai ir graudžiai dainuodavo; prisimena tėvo plakamą dalgį ankstyvais rytais, kai vaikai dar būdavo patalėliuose, o pievoje jau skambėdavo tik tak tak tak, prisimena tėvo sodintą sodą, užsimerkia ir „plūsta į akis salsva žydėjimo šviesa… Į veidą šiltas obelų alsavimas“; prisimena, kad tėvų namuose kiekviena obelis turėjo savo vardą, kaip ir kiekvienas gyvulėlis; ir akmuo, „sodybos sargas“, ir dabar dar ten tebeguli, nors sodybos seniai nebėra; jai brangi ir pasaga, kurią po daugelio metų dar atranda surūdijusią tėvų sodyboje; ir ąžuolas plačiašakis, mylintis ir mylimas, ir dabar dar nepasiduodantis, nors raistan įgramzdintas, dar išlaikantis savo žalią karūną ir dar tebemokantis kantrybės, išminties ir ištvermės; ir arkliukas baltakartis, paimtas į „kolchozą“ ir ten badu numarintas… Atsiminimai, atsiminimai… Ir nusivylimas, kad Lietuva dar ne ta, apie kurią svajota, už kurią lietas kraujas ir tiek aukų sudėta, tiek likimų sulaužyta. Ir prisipažinimas: „Pavargau. / Pavargau nuo prisiekusių melo, / nuo gynimo savęs ir kitų. / Šitas laiko malūnas / pašėlusiai ūždamas mala / nekaltų ir kaltų likimus“.

Tačiau knygoje ne vien tik minoras – yra ir prošvaisčių šviesių, skaidrių. Kaip ir 1946-aisiais: „Staiga akis atmerkiu – o SAULĖTEKI! / Spalvoti kaspinai plevena, plaukia. / Pabuskit, žmonės, paskubėkite / Įpinti dienai kaspinus į plaukus“.

Vienas žymiausių ir nuoširdžiausių lietuvių literatūros kritikas Alfredas Guščius, šiaip jau garsėjęs kaip „kirvis“, Anastazijos Kanoverskytės-Sučylienės knygą „Atminties ravėjimas“ įvertino: „Ponios Anastazijos Poezija – sociali, turininga, ir... poetiška. Jos poezija – komunikabili, rasianti atgarsį, manau, daugelio skaitančiųjų širdyse“.

Linkiu Nastutei, kad jos knygos „Atminties ravėjimas“ kelias į skaitytojų širdis būtų tiesus ir lygus.

Prof. Ona VOVERIENĖ

Kaip šiandien atmenu...

(atkelta iš 1 psl.)

Skaudi patirtis

Partizanė gimė siuvėjo ir audėjos šeimoje, gyveno Kaupių kaime, Tauragės valsčiuje, kur praleido sovietų ir nacių okupacijų metus. Nors tuomet kaime gyveno apie 30 šeimų, pašnekovė nostalgiškai prisimena, kad dabar ten likusi vos viena sodyba.

1946 metais tėvelių sodyboje pradėję lankytis Tyrelių miške įsikūrę partizanai jų ūkyje įsirengė slėptuvę, kurią išsikasė daržo gale. Vyrai turėjo rašomąją mašinėlę, radijo imtuvą, leido laikraštėlį „Laisvės varpas“. Ona tuomet dirbo ryšininke – kaip pati sako, ir gyvulius surašinėjo, ir spaudą slapčia platino. Toliau viskas kaip iš istorijos vadovėlių – suėmimai, tardymai, slapstymaisi, lageriai. Ne kartą Onai pasisekė pasitraukti iš kautynių lauko, tačiau vienąkart moterį kliudė. Dar ir dabar likęs randas primena skaudžią lemtį.

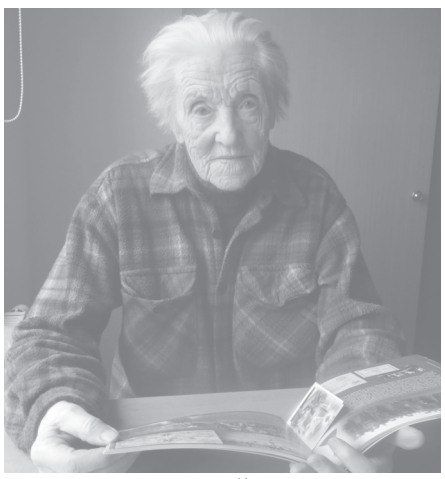

Ona Lešinskytė-Švedienė

Gyvybinga moteris pasakoja dažnai einanti į bažnyčią, tikinti likimu:

– Kas žmogui brangiausia – tai tikėjimas. Dabar jaunimas mažiau tiki, o tikėjimas žmogui svarbiausia, man tai viskas. Jeigu dabar neįvyksta, ko noriu, praeina kiek laiko ir išsipildo. Nuėjusi į bažnyčią padėkoju už visus metus. Buvo visokių dienų, mirtis žiūrėdavo į akis, bet vis tiek kažkoks Angelas saugo mane, – viltingai kalbėjo moteris.

Ir tuoj pridūrė, kad pats žmogus savo gyvenimo negali nustatyti, pakeisti.

Urtė DRĄSUTYTĖ

(„Tauragės žinios“)

Autorės nuotrauka

Sveikiname

Garbingų jubiliejinių gimtadienių proga sveikiname LPKTS Jonavos filialo narius:

Justiną SIDORĄ – 95-ojo,
Oną VITKAUSKIENĘ – 90-ojo,
Anastaziją VENSKIENĘ,
Česlovą DIMŠĄ,
Algirdą GASIŪNĄ – 85-ojo,
Mykolą LIUŽINĄ – 80-ojo.

Linkime visiems stiprios sveikatos, visokeriopos sėkmės, dvasios ramybės ir Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas

* * *

Nejučiom prabėgo mėnesiai ir metai,
Ir viskas liko praeity,
Bet tas gyvenimas, lyg viesulų verpetas,
Paliko pėdsakus giliai širdy...

Garbingo **90-ojo** jubiliejaus proga sveikiname buvusią politinę kalinę **Pranę LATVĖNIENĘ-TUTINAITĘ** ir linkime sveikatos bei Švč. Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

* * *

90-ojo jubiliejaus proga sveikiname partizaną **Anicetą ČEPĘ**. Linkime sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Kupiškio filialas

* * *

Tartum ąžuolas stiprus ir ištvermingas,
Tartum medis šioje žemėje esi.
Žmogus gyvena tam, kad būtų reikalingas,
Kad jo darbais gėrėtųsi visi.

Garbingo **80-ojo** jubiliejaus proga sveikiname buvusį Tomsko srities tremtinį **Zenoną RUTKAUSKĄ**.

Linkime stiprios sveikatos, prasmingos veiklos, šviesių minčių ir ilgų gyvenimo metų.

LPKTS Švenčionių filialas

Į Sibirą su aštuoniais vaikais...

Aleksas Kalnius (1937–2003) – žemaitis, bet daug metų gyveno Pakuonyje, Prienų rajone. 2001 metais, jau sirgdamas, Marijai Žibienei jis papasakojo savo giminės istoriją, kuri šiandien privers ne vieną krūptelti... Žmona Janina žinojo apie vyro vargus, nors jis su svetimais buvo nekalbus, o paklaustas savųjų, susijaudindavo ir pasakodamas verkdavo.

Juozas ir Petronėlė (Kiauleikytė) Kalniai gyveno Darbėnuose, Kretingos valsčiuje. Juozas – vietinis, gerai žinomos giminės, gimęs 1901 metais. Žmona Petronėlė – vienuolika metų jaunesnė, darbšti, gera šeimininkė. Ūkininkai turėjo apie 50 hektarų žemės, iš jos gal tik penktadalis buvo dirbama, nes kita – prastos kokybės. Ją įdirbti reikėjo lėšų ir jėgos. Toje pačioje sodyboje gyveno Juozo mama, brolis, sesuo. Kalniai augino net dešimt vaikų: vyriausias Juozas, gimęs 1933 metais, o jauniausias Bronius buvo šešiolika metų už jį jaunesnis. Aštuoni sūnūs ir dvi dukterys, beveik pametinukai. Tik, deja, tėvams ūkyje dirbti galėjo padėti tik Juozas ir Aldona, gimusi 1936 metais, kiti vaikai pabiro okupacijų metais...

Pokariu į tveriamą kolūkį nestojo, tad tapo „liaudies priešais“. Buvo įtraukti į tremtinių sąrašus, nors žinant, kad žemė priklausė keliems šeimininkams, didžiažemiais jų šeimos pavadinti negalėjai, samdomų darbininkų Kalniai nelaikė. Tiesa, buvo partizanų rėmėjais, tačiau tai laikė paslaptyje.

Darbėnų valsčiuje veikė Lietuvos laisvės armijos Žemaičių apygardos Kardo rinktinė, Vaineikių miškuose 1945–1953 metais veikė rinktinės štabas, kuriam ilgus metus vadovavo iš šio valsčiaus kilęs Kazimieras Kontrimas. Štabą saugojo Vizbuto būrys, suburtas iš Darbėnų–Grūšlaukės apylinkių vyrų. (Stanislovo Burbos iniciatyva žuvusiems Kardo rinktinės partizanams atminti 2005 metais Darbėnuose pastatytas klaipėdiečio skulptorius Gintauto Jonkaus paminklas.)

Aleksas gerai atsiminė tuos metus. Gyveno jie netoli Mažeikių miško, tad kartas nuo karto ganydamas gyvulius susitikdavo su partizanais. Apie 1947–1948 metus paprašytas pranešdavo, kai pasirodydavo stribai ar kareiviai. Tada jie iš savo miško bunkerių nesitraukdavo. Jis žinojo juos tris: Paulausko, Batsiuvių ir trečiąjį bevardį. Kartą kareiviams kilo įtarimai, ar paauglys partizanų neperspėja, nes jų pasalos būdavo bevaisės. Pačiupo Aleksą, ilgai tardė, tačiau jis buvo pamokytas nekalbėti, ką girdėjo, nematyti, ką matė...

Trėmė du kartus. Pirmą kartą kareiviai ir stribai atvažiavo 1949 metų spalį, jau didžiajam trėmimui pasibaigus ir žmonėms aprimus. Gal Darbėnuose trėmikai plano neįvykdė, tačiau kaip „buožių“ ir prijaučiančių partizanams šeima buvo susodinta į automobilį, leista pasiimti drabužių ir maisto. Dabar sunku suprasti, kokie žiaurūs žmonės (jei trėmikus galima taip vadinti) galėjo ramia sąžine vykdyti šią egzekuciją: Broniukas buvo tik ką gimęs, Vladukui buvo vieneri, Stasiukui – penkeri, Vaciukui – septyneri, Stasei – devyneri metai. Tuo metu Antanukas mokėsi gimnazijoje, tačiau kaip tyčia trėmimo dieną buvo namuose. Tėvams patarus, pasislėpė po grindimis. Tuo mokslai vaikinui ir baigėsi. Teko pasitraukti į Latviją, paskui susisiekė su močiute, gyvenusia prie Palangos, Rudaičiuose.

Aleksas Kalnius sovietinėje kariuomenėje, 1958 metai

Tačiau tą kartą Sibiro pasiekti neteko. Vežant į Pagėgių geležinkelio stotį, sunkvežimis sugedo. Vairuotojas ilgai krapštėsi ir keikėsi, kol numojo ranka. Visi laukė, bet kai pagaliau mašina pajudėjo, matyt, suprato, kad į ešeloną vykti per vėlu, tad parvežė atgal. Išmetė drabužius, maistą, tik džiaugsmo nebuvo. Stribas, likęs su jais vienas, patarė viską parduoti ir slėptis, nes vis tiek išveš... Vaikai, nuo verksmo praradę balselius, tėvai, ištampyti laukimo ir baimės, ilgai negalėjo nurimti. Kai baudėjai išvažiavo, net nemanė slėptis ir bėgti iš namų, nes neturėjo kur. Šiandien sunku pasakyti, ar kamavo juos nuojauta, kad su kitu vežimu jie tikrai nebus pamiršti. Antanas namuose nesirodė, greitai turėjo prasidėti lapkričio negandos.

Tik okupantai nelaukė iki kito trėmimo: lygiai po dviejų savaičių kareivių ir stribų mašina vėl sustojo prie Kalnių. Tik šį kartą nieko susikrauti neleido, nes davė tik 15 minučių pasiruošti, uždraudė pasipjauti kiaulę. Į Pagėgius išvažiavo tik tėvai ir mažamečiai vaikai, be maisto, spėtais susimesti drabužiais. Tremiamą šeimą stebėjo kaimynai – nepabūgę kankintojų mėtė pakeliui į mašiną, ką tik patys turėjo...

Atrodė, kad kelionė gyvuliniu vagonu į Sibirą nesibaigs. Traukinys ilgai stovėdavo stotyse, praleisdavo jį paskutinį. Vagone buvo labai šalta, nes lapkritis Šiaurėje – tai jau žiema. Juos nudangino į Tomsko sritį, Asinskio rajoną, Cvetkovkos gyvenvietę (Asinas – Čiulymo kairiajame krante, prie geležinkelio Tomskas–Belyj Jaras, rajono centras, dabar ten gyvena 30 tūkstančių gyventojų). Pro tą kaimelį į Čiulymo upę tekėjo upelis, netoliose buvo Kaibinka, Kliujevka ir kiti nedideli kaimai. Iki Itatkos, kuriame buvo mašinų-traktorių stotis ir kur sustojo tremtinių vagonai – jau 18 kilometrų. Tad vežė juos arkliais. Dar prastovėjo ten visą dieną, o vakare paėmė. Prieš pačius Naujuosius metus atsirado Cvetkovkoje – kolūkio centre.

Kažkur rytuose – Mongolijos siena, Čiulymsko magistralė. Atvežtieji rado jau anksčiau atitremtas lietuvių šeimas: Neverauskus, Puplėsius, Paulauskus, Rojus. Čia gyveno 1941 metų tremtiniai Lickis ir Melnikovas iš Latvijos, Pavolgio vokiečių, dar nuo caro laikų atitremtų lenkų, baltarusių šeimos. Daugelis iš jų jau buvo nutautėję, tačiau lietuvius užjautė, stengėsi padėti. Kaibinkoje sutiko kelias lietuvių šeimas, ištremtas dar caro laikais. Deja, jie jau lietuviškai nekalbėjo, nors didžiavosi, kad kilę iš Lietuvos.

Klimatas buvo labai atšiaurus: žiemomis temperatūra nukrisdavo iki 50 laipsnių šalčio. Už darbą kartais duodavo po kopūsto galvą ir kelias bulves. Duonos normos reikėdavo eiti tuos 18 kilometrų į Itatką. Mama Aleksą pažadindavo 4 valandą. Pavasarį mama virdavo sriubą iš žolių, lapų. Šeima badavo, vaikai vos laikėsi ant kojų. Vasarą miškuose atsirado uogų, tad šeima kiek atsigavo.

Greitai Juozas Kalnius šiek tiek „prasigyveno“. Pradžia buvo, kai kolūkio pirmininkas, atsargos majoras, atvežė jam grūdų, kad „samanės“ išvirtų. Šis tas likdavo ir šeimai. Pavasarį pasisodino porą kibirų bulvių. Po kurio laiko nusipirko paršelių, įsigijo savo namelius. Niekada nebuvo užmiršę tradicinių katalikiškųjų švenčių. Per Kalėdas atvažiuodavo kunigas, apsigyvendavo pas Kalnius. Sykį pranešė, kad milicija ruošiasi kunigą areštuoti. Naktį Juozas pasikinkė arklius ir jį išvežė. Iš pat ryto prisistatė milicija. „Gde pop“ (kur popas? – rusiškai), – pasiteiravo. Apieškojo trobą, bet išvyko nieko nepešę.

Visi lyg maldą kalbėjo apie Lietuvą. Aleksas su tėvelių sutikimu į Lietuvą bandė bėgti du kartus. Pirmą kartą sugavo Novosibirske, antrąjį – Tomske. Kadangi gimtinės nepasiekė, neteisė, tik grasino ir gąsdino, paskui grąžino į tremties vietą ir liepė prisistatyti komendantui, kuris nuo pauglio akių nenuleisdavo.

1950 metais šeima patyrė nelaimę, kai mirė vos dvejų sulaukęs Vladukas. Buvo gili žiema, tad duobę kapui kasė įšalusioj žemėj. Sukūrė laužą, atitirpino žemės per sprindį, iškasė ir vėl šildė... Po kurio laiko Sibire pasaulį išvydo dešimtoji Kalnių atžala – dukrelė Elytė...

Vaikai rusišką mokyklą lankė Cvetkovkoje. Nuo dvylikos metų Aleksas pradėjo dirbti prikabinėtoju. Kartą nukrito prieš traktoriaus plūgą, tačiau nesusižeidė. Jam piešė gražią perspektyvą: jei mokysis, bus drausmingas gal taps net... traktorininku! Pagaliau atėjo diena, kai „liaudies priešo“ vaikui leido mokytis profesinėje mokykloje traktorininku, bet kiekvieną pirmadienį reikėjo registruotis komendantūroje. 1957 metais pašaukė į „šlovingos“ sovietinės armijos gretas, tai yra ginti valstybę, kuri Alekso šeimą nubloškė į svetimą žemę vargti...

Jau 1959 metais pasisekė gauti atostogų ir atvykti į Cvetkovką aplankyti tėvelių. Dauguma lietuvių jau buvo išvykę, bet Kalniams reikėjo užsidirbti dešimties žmonių kelionei į Lietuvą. Aleksui dar teko dirbti Karagandoje ir Vladivostoke, kol 1964 metais ryžosi sugrįžti į Tėvynę. Žinoma, apsigyventi Kaune ar kituose didesniuose miestuose neleido, tad pasirinko Pakuonį. Čia ir prabėgo likusi jo gyvenimo dalis. Žmonių buvo gerbiamas, su žmona Janina dirbo, augino vaikus. Dukteriai Kristinai apie išgyvenimus tremtyje daug pasakojo, tačiau visada labai jaudindavosi, nes skausmas ir po pusės amžiaus nebuvo pradingęs...

Stanislovas

Knygos sutiktuvės

Gruodžio 13 dieną LPKTS būstinės salėje įvyko kaunietės rašytojos Irenos Žukauskaitės-Jacevičienės naujos knygos „Žemaičių sakalų giesmė“ sutiktuvės.

Kažin, ar dar sutiksime Lietuvoje rašytoją, kurio kūryboje dominuotų tema apie aviaciją, apie nemirtingus Lietuvos sūnus, išgarsinusius savo šalies vardą pasaulyje. Šie laurai priklauso kaunietei rašytojai Irenai Žukauskaitei-Jacevičienei. Iš gausaus jos kūrybos kraičio – 15 knygų – aštuonios parašytos aviacijos tema. Pastaroji, išleista šiemet, ypač vertinga ir kiek neįprasta. Vertinga, nes skiriama Stepono Dariaus ir Stasio Girėno skrydžio per Atlantą 80-mečiui, Antano Gustaičio skrydžio aplink Europą 80-mečiui, J.Kumpikevičiaus ir F.Vaitkaus skrydžiams paminėti, taip pat matuojamiems 80-mečio jubiliejais.

Vakaro atmosferą pagražino Kauno vyrų choras „Perkūnas“, vadovaujamas R.Misiukevičiaus. Dainininkai atliko himną „Sakalų giesmė“ Dariui ir Girėnui; žodžius, specialiai šiam susitikimui skirtus, parašė I.Jacevičienė, muziką – N.Čepaitė.

Svečiai padėkos žodžių negailėjo knygos autorei už jos aistrą Lietuvos aviacijai, už kūrybą šia išskirtine tema. Tą vakarą Irena Jacevičienė ne kartą buvo tituluojama aviacijos ambasadore, Lietuvos aviacijos metraštininke.

Knygos autorę pasveikino LR Seimo narys R.Kupčinskas, padėkojo už jos parašytas knygas apie Lietuvos aviaciją, įamžintus žymius lakūnus, kurie amžiams į istorijos puslapius įrašė Lietuvos vardą. Nuoširdžius padėkos žodžius tarė Lietuvos karinių oro pajėgų vadas gen. mjr. E.Mažeikis, Broniaus Oškinio vaikų aviacijos mokyklos direktorius J.Rimkevičius. Jis pabrėžė, kad tik Lietuvoje yra aciacijos mokykla, kur vaikai mokosi skraidyti sklandytuvais. Už knygas, išaukštinusias Lietuvos aviatorių pasiekimus, Irenai Jacevičienei dėkojo ir Lietuvos nepriklausomų rašytojų sąjungos Kauno skyriaus valdybos pirmininkas V.Buragas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Kauno skyriaus atstovas įteikė atminimo ženklelį „Su Sąjūdžiu – už Lietuvą!“, o Stepono Dariaus provaikaitis Ąžuolas Maštaras knygos autorei įteikė gėlių.

Renginį vedė Kauno valstybinio dramos teatro aktorė Olita Dautartaitė, renginio globėja – LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė.

Aušra ŠUOPYTĖ

Zaigrajevo rajono Kunduliūno kapinės

Iš 230 neidentifikuotų palaidojimo vietų ir šiose Kunduliūno kapinėse palaidotųjų pavardės nežinomos.

Nuotr. *2009 m. Bernardas Razgus pastatė sunykusiose Kunduliūno kapinėse 8 kryžius ir sukalė ant kauburėlių antkapines dėžes*

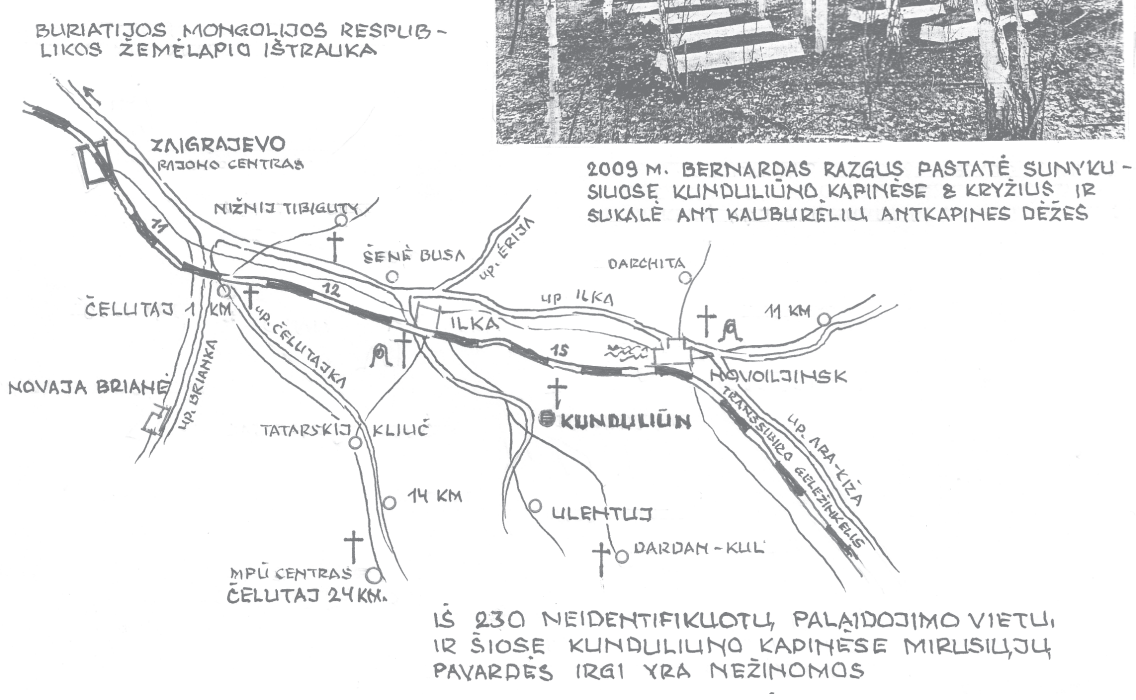

2009 M. BERNARDAS RAZGUS PASTATĖ SUNYKUSIOSE KUNDULIŪNO KAPINĖSE 8 KRYŽIUS IR SUKALĖ ANT KAUBURĖLIŲ ANTKAPINES DĖŽES

Kižingos rajono Sulcharos kapinės

Kapinių plano neturime, kiek iš viso yra mirusių Sulcharoje tikslesnių žinių irgi nėra. Nežinoma net kurioje Sulcharoje buvo laidojami tautiečiai. Tikimės, kad mirusiųjų artimieji ar kiti gyvenę šioje tremties gyvenvietėje (gal ir kitose vietose) atsilieps ir papildys labai trūkstamą šio rajono informaciją.

Nuotr. *Prie K. Grauslienės kapo stovi (iš kairės): Pranas Gircys, Petras Vasilius, Adelė Girčienė, Gražina Girčytė, Aldona Grauslytė, Virginija Vasiliūtė, Alfonsas Andriekus, Kęstutis Grauslys, Vaclovas Girčys*

NUOTRAUKA APIE 1954 M. PRIE K. GRAUSLIENĖS KAPO STOVI IŠ KAIRĖS: PRANAS GIRČYS PETRAS VASILIUS ADELĖ GIRČIENĖ GRAŽINA GIRČYTĖ ALDONA GRAUSLYTĖ VIRGINIJA VASILIŪTĖ ALFONSAS ANDRIEKUS KĘSTUTIS GRAUSLYS VACLOVAS GIRČYS

Parengė Jonas LUKŠĖ

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Jadvyga Ramanauskienė
1925–2013

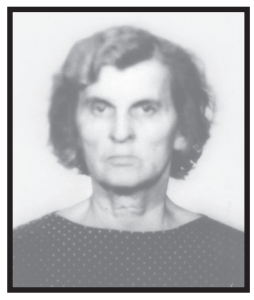

Gimė Seirijų valsč. Ginčionių k. ūkininkų šeimoje. Augo kartu su keturiomis seserimis ir broliu, kuris žuvo kovodamas partizanų gretose. 1948 m. šeimą ištrėmė į Sibirą – Irkutsko sr. Čeremchovo mst. Šachtiorsko gyv. Jadvyga dirbo anglies kasykloje. Tremtyje sukūrė šeimą su politiniu kaliniu Bronislavu Antanu Ramanausku. Kartu užaugino tris sūnus ir dvi dukteris. LPKTS Alytaus filialo nare buvo nuo pat organizacijos įkūrimo dienos.

Palaidota Alytaus Daugų gatvės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyrą, dukterų ir sūnų šeimas, gimines ir bendražygius.

LPKTS Alytaus filialas

Bronius Brazys
1925–2013

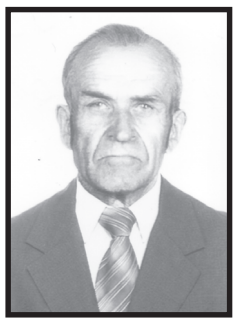

Gimė gausioje ūkininkų šeimoje. Brolis Juozas buvo partizanas. 1949 m. šeima buvo ištremta į Sibirą: iš pradžių į Irkutsko sr. Irkutsko r. Širiajevo k., vėliau – į Chomutovą. Sibire mirė tėvas. Į Lietuvą grįžo 1958 m. 1961 m. Bronius sukūrė šeimą su Natalija Astrauskaite iš Stirnėnų k. Dirbo Alksnėnų kolūkyje. Giedojo bažnyčios chore. Užaugino dukterį Ritą.

Palaidotas Alksnėnų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį, seseris Danutę ir Elytę, gimines bei artimuosius.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Antanina Mockutė-Grauslienė
1929–2013

Gimė Šiaulių r. Dubikių k. ūkininkų šeimoje. Šeimoje augo tarp keturių seserų. Mokėsi Kuršėnų gimnazijoje. 1948 m. kartu su dviem seserimis ir mama buvo ištremtos į Buriatijos Zaigrajevsko rajoną. Kartu su seserimi dirbo įvairius miško darbus, nes reikėjo išlaikyti sergančią mamą ir jaunesnę seserį. Tremtyje sutiko tokio pat likimo draugą, ištekėjo, augino vaikus. Iš tremties grįžo 1961 m. Kuršėnuose negalėjo prisiregistruoti, todėl apsigyveno vyro tėviškėje Juodėnų k. Plungės r. Giminių padedama įsidarbino geležinkelio tabelininke, vėliau – kolūkyje išdirbo iki pensijos. Užaugino dvi dukteris ir tris sūnus.

Palaidota Plungės r. Jovaišiškės k. kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukteris ir sūnus su šeimomis.

LPKTB Plungės skyrius

Stanislava Morkūnaitė-Kazilionienė
1932–2013

Gimė Pasvalio r. Margių k. 1947 m. buvo ištremta į Tomsko sr. Piškinstroiskio r. 1958 m. grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kupiškyje. Sukūrė šeimą su Petru Kazilioniu, užaugino dukterį. Nuo 1993 m. vadovavo LPKTS Kupiškio skyriui. Jai vadovaujant Kupiškyje nuveikta daug darbų: pastatytas paminklas prie Varležerio žuvusiems partizanams, miesto aikštėje – memorialinė lenta išniekintiems partizanams atminti, bažnyčios šventoriuje pastatytas paminklas tremtiniams. Daug ir sunkiai dirbo LPKTS Kupiškio filialo labui, įamžinant skaudžios praeities atminimą.

Palaidota Kauno Panemunės kapinėse.

LPKTS Kupiškio filialas

Kviečiame!

Gruodžio 28 d. (šeštadienį) 14 val. LPKTS Kauno filialo narius kviečiame į tradicinę vakaronę „**Tremtinio Kalėdos**“. Vaišinsimės atsineštomis vaišėmis.

Ateikite su gera nuotaika!

ISSN 2029-509X
Leidėjas LPKTS
Tremtinys
Redaktorė
Jolita Navickienė
Redakcija:
Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė, Rasa Duobaitė-Bumbulienė
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214. Indeksas 0117.
El. paštas: tremtinys@zebra.lt
LPKTS puslapis internete: http://www.lpkts.lt
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.
Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia
Spausdino spaustuvė UAB „Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41, Kėdainiai
Ofsetinė spauda 2 sp. lankai.
Kaina 2 Lt
SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS
Tiražas 2640. Užs. Nr.

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Lietuvos valstybės metraštis 1990–2010

Atkurtos Nepriklausomybės ištakos

Jau pasirodė serijos „Kas yra kas Lietuvoje“ leidinys „Lietuvos valstybės metraštis“, apimantis 20 metų periodą. Šio metraščio vyr. redaktorės Vaidonės Tamošiūnaitės įžangoje bylojama: „Mieli skaitytojai, nors ir labai vėluodamas, specialus „Kas yra kas Lietuvoje“ leidimas, skirtas mūsų Nepriklausomybės dvidešimtmečiui, pagaliau išvydo dienos šviesą. Dėkojame visiems leidinio dalyviams už bendradarbiavimą ir kantrybę bei UAB “Leidybos studija“, kuri ne tik padėjo išleisti šią knygą, bet ir pasiryžo tęsti projektą „Kas yra kas Lietuvoje“. Tai, kas svarbu, išlieka. Tikimės, kad šis leidinys išliks ilgam, primindamas dabarties ir ateities kartoms apie tuos, kurie stovėjo prie mūsų atkurtos Nepriklausomybės ištakų, kurie kūrė laisvą, šiuolaikišką, demokratišką Lietuvą“.

Seimui pavaldžios institucijos

Metraštį sudaro dvi dalys. Pirmoje dalyje rašoma apie Nepriklausomybės atkūrimą, valstybės valdžią ir valdymą. Glaustai nušviečiama Seimui pavaldžių institucijų: Lietuvos banko, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus tarnybos, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Nacionalinės sveikatos tarybos, Seimo kontrolierių įstaigos, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Kultūros paveldo komisijos, Konkurencijos tarybos, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, Valstybės kontrolės, Vyriausiosios rinkimų komisijos, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos, Etninės kultūros globos tarybos, Lietuvos mokslo tarybos, veikla. Galbūt vienam kitam piliečiui ši žinia apie valdžios institucijas palengvins paieškas sprendžiant iškilusias problemas ar kliuvinius.

Vyriausybei priskirtos institucijos

Vyriausybė darbuojasi su 14 ministerijų ir su mažne 80 institucijų, pavyzdžiui, Kūno kultūros ir sporto departamentu, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Lietuvos Respublikos ginklų fondu, Lietuvos statistikos departamentu, Valstybine metrologijos tarnyba, Lietuvos Respublikos muitine, Kalėjimų departamentu, Valstybiniu patentų biuru, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentu ir kitomis. Metraštyje išvardyti ir kiekvienoje institucijoje per šiuos dvidešimt metų dirbę ir dirbantys pareigūnai, pradedant valstybės vadovais, skelbiamos premjerų, ministrų ir kitų institucijų vadovų pavardės. Šių struktūrų ir jų vadovų indėlis valstybės valdyme svarbus, reikšmingas ir rezultatyvus. Metraščio apimtis – 1022 puslapiai.

Tikslinės provokacijos pasienyje

Valstybės sienos apsaugos tarnyba buvo įkurta 1990 metų birželį. Nuo pat valstybės sienos kontrolės pradžios beginklius Lietuvos pasieniečius užpuldinėjo okupanto represinių NKVD, GPU, KGB struktūrų nariai – nusikaltėliai, vykdę genocido nusikaltimus, kuriems netaikoma senatis. 1991 metų gegužės 19 dieną buvo nušautas pasienio posto pamainos viršininkas Gintaras Žagunis. NKVD kareivos sužalojo 40 Lietuvos pasieniečių, sudaužė, sudegino jų vagonėlius. Okupanto specialiosios tarnybos tokiais veiksmais mėgino įbauginti Lietuvos pasieniečius. Kremliaus propaganda nesiliovė demagogiškai skelbti, kad Lietuva ir kitos Baltijos šalys pačios atsisakė Nepriklausomybės, kartu ir teisės tvarkytis savo gimtojoje žemėje. Galbūt kai kurie Vakarų politikai ir buvo patikėję melu, maskuojančiu genocido nusikaltimus, įvykdytus per pusę amžiaus trukusią Baltijos šalių sovietinę okupaciją.

Lietuva ir Europos Sąjunga

Oficialūs Lietuvos ir Europos bendrijos (Europos Sąjungos pirmtakės) santykiai prasidėjo 1991 metų rugpjūčio 27 dieną, kuomet Europos Bendrija nusprendė pripažinti Lietuvos nepriklausomybę. Teko nueiti ilgą kelią. Kito pasirinkimo nebuvo. Lietuvos Respublika pateikė oficialų prašymą priimti Lietuvą į Europos Sąjungą. 2003 metų gegužės 10–11 dienomis vykusiame referendume LR piliečiai pritarė Lietuvos stojimui į ES. Pagaliau 2004 metų gegužės 1 dieną Lietuva tapo viena iš 25 ES valstybių narių. Kremlius mėgino palaužti Lietuvos Seimo ir Vyriausybės ryžtą, naudodamas jėgos politiką ir paskelbdamas ekonominę blokadą. Lietuva atlaikė ir šį puolimą. Pereita nuo komandinės prie rinkos ekonomikos. Buvo priimtas privatizavimo įstatymas. Sovietų sąjunga, užuot baigusi „statyti komunizmą“ – be paliovos liaupsintą utopinę visuotinės gerovės sistemą – staigiai ir dėsningai subyrėjo. „Prichvatizacija“ pasinaudojo sovietinė nomenklatūra Lietuvoje ir kitose buvusiose sovietinėse respublikose.

Valstybės valdžia ir valdymas

Šiame skyrelyje rašoma apie ministerijas ir kitas valstybės valdymo institucijas. Skyriuje „Savivalda“ pateikiamos žinios apie savivaldybių merus. Pabrėžiama, kad „esminis lūžis savivaldos formavime buvo pasiektas 1992 metais, kai buvo priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, kuri šešiuose straipsniuose apibrėžė savivaldos esmines nuostatas, kompetencijos ribas ir vietos bei centrinės valdžios padalinimą“. Vietos savivaldos raidai įtaką darė pertvarkymai, kai „savivaldos vykdomieji organai tapo pavaldūs tik atstovaujančioms vietos savivaldos institucijoms“. Įstatymu buvo įteisinta vietos savivaldos nuosavybė ir padalinta į dvi dalis: savarankiškąją ir Valstybės deleguotąją. Išvardytos 14 nevyriausybinių organizacijų, iš kurių itin svarbus vaidmuo teko Lietuvos Sąjūdžiui. Nuoseklus ir tarptautine teise pagrįstas siekis atkurti okupanto sutryptą Lietuvos valstybingumą buvo įgyvendintas bendromis piliečių pastangomis ir vainikuotas Kovo 11-osios Aktu.

Melas, baimė ir netikėjimas

„Pirmiausia reikėjo atmesti melą. Po to atmesti baimę. Ir atmesti netikėjimą , kad tiesa ir geroji valia šiame gendančiame pasaulyje dar turi vertę, dar gali laimėti. Gali, jei atmetame melą ir baimę,“ – kalbėjo prof. Vytautas Landsbergis Seime, švenčiant Lietuvos valstybės 20-mečio sukaktį. Jis buvo pirmasis Lietuvos vadovas – Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininkas ir pirmasis Tėvynės sąjungos vadovas. Šventvagiška būtų komentuoti šiuos žodžius, šią mintį, šį didžiausią ir svarbiausią tautos lūkestį – nusimesti okupacijos jungą ir įstoti į Europos demokratinių valstybių šeimą. Tautos valia buvo įgyvendinta.

Metraštis vertas dėmesio ir kaip enciklopedinis leidinys, kuriame sukauptos žinios apie tėvynainius, puoselėjusius ir įgyvendinusius Atgimimo viltį.

Edmundas SIMANAITIS

Liepsnojanti „viška“

Nekeikite tundros. Tundra – visatos dugnas... Stebuklingiausia ji prieš nesibaigiančio speigo naktį, vaivorykšte šerkšno žvaigždutėse kibirkščiuojanti.

Nuplėšia vėjas iš amžino pašalo pasistiebusio beržiūkščio auksinį lapelį, it neišsipildžiusią svajonę atiduoda tamsiai mėlynai dangaus bedugnei:

O tundra, tu mano vaikyste,
Su raudančio beržo plaukais...
Ne šerkšnas – tai veidas išblyškęs,
Ir mane tu kaip šerkšną laikai...

Tik man trūksta ramybės,
Tikėjimo savo malda...
Aš it aidas po tavo bekraštes platybes
paklydęs,
Nepabėgsiu namo niekada...

Ant Visatos banguojančio dugno, –
Nelemtiems patalėlių,
Savo galvą padėjęs,
Berželiu atsikėliau...

Ant amžino ledo,
Po šiaurės pašvaistės gaisru,
Dainos pasigedęs,
Pas tave sugrįžtu...

Sėdėjome mes ant siauruko geležinkelio bėgių ir laukėme traukinio, kad iš jo platformų išmėtytume iš šachtos nasrų ištrauktus uolienos gabalus. Tiesą sakant, mes jo visai nelaukėme.

Rytas buvo nepaprastai gražus: iš tundros pūtė kvapnūs vėjai, paklydusiomis svajonėmis skraidė balti voratinkliai. Staiga mūsų žvilgsnius patraukė užsiplieskęs fakelas!

Nei iš šio, nei iš to, skaisčiai rožine spalva užsidegė sargybinio bokštelis – „viška“! Iš jos iškrito ilgas durtuvu „papuoštas“ šautuvas, o paskui jį stačia galva ir patsai sargybinis.

Iš sargybos bokšto liko tik juodi, smilkstantys griaučiai, ir tie, vėjui papūtus, nugriuvo.

Viskas įvyko taip greitai, kad mes nė žioptelt nespėjome... Tik nuo tos dienos neperregimą nevilties tamsą apšvietė deganti „viška“...

Jonas LABANAUSKAS
Vorkuta. 1955 metai

Aistė ŠELVA

Partizanų žūtis

Kai užklumpa naktyj
Priešo kulkų kruša,
Tik benamė aušra pasitinka...
Ir bežadė diena
Išdaviko aukas
Raistuose tik parkritus užtinka.

Virš žeminės lašais
Krinta eglių sakai,
Susprogdintųjų kūnus gaivina...
Tiktai saulė mėnuo,
Tiktai žemės želmuo
Amžinuos pataluos apkabina.

Atpažint vedama
Partizanų kančios
Surakinta širdis nevaitoja!..
Septyni Sopuliai –
Kalvarijų ženklai
Lietuvos širdyje dar kraujuoja.

Ta juoda praeitis, –
Nebyli ateitis
Dar gyva mumyse atkartojas:
Neišduota mirties
Kančioje paslaptis
Miškuose pasiklydus klajoja...

2013 m. rugpjūčio 3 d.

Šiaurės atšvaitai

Atadungsi laiko bėgiais
Šermeninė atauda:
Ledas, lopšine pavirtęs –
Alma virpanti žaizda.

Neraugintos duonos alkis...
Stojiesi, eini – klumpi, –
Atšvaitai šiaurios pasvietės
Širdį veria vinimi:

Stingsta ant Golgotos kelio
Neužmerktos akys, ne!
Ieško sąžinės krislelio
Vyzdžiai lediniam luite.

Vizija naktin nugrimzta
Nesibaigus – be pradžios
O! Priglauski, Prakartėle,
Širdį veriamą kančios.

2006 m. gruodžio 22 d.

Vizija

Tu ieškai savo praeities –
Likimo atkarpos:
Štai ji – pavasario žieduos...
Gal sniegas neužklos?

Ko spengia kelias atgalios?
Nebeprašau paguodos.
Ledynų sangrūdoj vienos
Žuvies prašau kaip duonos...

Aure – tu Sibiro miškuos
Velki gyvybės rąstą...
Kartoji sau: „Nepasiduok!
Tu jau velki per brastą“ –

Tai tavo vizija speiguos.
Tai – aimana sustingus.
Pravertos lūpos nedejuos
Net ir ledu pavirtus.

Tu ieškai savo ateities...
Dar alkana širdis;
Nenusisuk nuo praeities –
Ji vaikuose išgis.

2013 m. birželio 9 d.

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis 2014 metų sausio 10 dieną.